

ТВОРЧІСТЬ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ОСМИСЛЕННЯ

ВАЩУК Ірина,

асистент,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, Україна, e-mail: inst@pu.if.ua

У статті розглянуто основні дисертаційні та авторські монографічні дослідження, присвячені різнобічним аспектам творчості Юрія Андруховича. Встановлено, що наукове осмислення творчості письменника представлено, переважно, у кількох аспектах, зокрема: дослідження творчості письменника як явища літературного процесу; вивчення літературознавчих явищ та особливостей у творчій спадщині автора; наукового аналізу окремих творів у контексті дослідницькі напрямки чи конкретних теоретичних проблем літературознавства. Як окремі дослідницькі напрямки, пов'язані з творчістю Ю. Андруховича, визначено вивчення «особливого культурного феномену» – групи «Бу-Ба-Бу», «станіславського феномену», а також різнопланове осмислення творчості Юрія Андруховича у контексті письменницької публіцистики та інших проблем журналістикознавства.

Ключові слова: автор, література, постмодернізм, дискурс, постмодерна гра, карнавал, карнавалізація, деперсоналізація, іронія, пародія, літературний жанр, перехідна епоха, медіа.

Вступ. Поет, прозаїк, перекладач, есеїст Юрій Андрухович є одним із найяскравіших представників і, загалом, культурною постаттю сучасної української літератури. Глибина й багатогранність особистості і творчого доробку Ю. Андруховича стали унікальним явищем не лише сучасного українського постмодернізму. Його творчість виходить далеко за межі суто літературного процесу, чинячи помітний вплив на різнопланові складові сучасного соціокультурного українського буття.

Кожне неординарне явище, здатне впливати на дійсність, закономірно стає предметом осмислення. З огляду на це, творчість Ю. Андруховича стала об'єктом не лише літературної критики та читацьких відзивів, але й широкого спектру соціогуманітарних наукових досліджень.

Основний масив наукових досліджень творчості Ю. Андруховича пов'язаний із широким контекстом літературно-естетичної дискусії про постмодернізм і його особливості в сучасному українському літературному просторі.

Сприйняття постмодернізму як явища, спрямованого на тотальну переоцінку цінностей, іноді аж до повного заперечення будь-яких цінностей взагалі, в українському науковому просторі дуже неоднозначне – від вимоги критичного ставлення і навіть відмови від нього (Є. Баран, С. Квіт, О. Пахльовська, І. Фізер, О. Яровий), визнання постмодернізму як данності (С. Андрусів, Т. Денисова) аж до його апологетики і популяризаторства (Т. Гундорова, М. Павлишин, Р. Семків). Відповідна позиція відстежується і в оцінках творчості постмодерністів, зокрема Ю. Андруховича.

Творчості письменника присвячено також літературно-критичні розвідки, зокрема щодо діяльності та аналізу його поетичних збірок (В. Ґабор, І. Кручик, Л. Таран), окремих поезій (Н. Білоцерківець, М. Ільницький, М. Рябчук) тощо.

Мета статті полягає в аналітичній систематизації сутності й характеру наукового осмислення творчого доробку Юрія Андруховича, визначенні основних напрямів наукових студій та їх характерних особливостей.

З огляду на широту спектру наукових статей, критичних відгуків та рецензій, присвячених творчості Ю. Андруховича, об'єкт нашої розвідки обмежено монографічними та дисертаційними дослідженнями.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, систематизації й узагальнення матеріалу, що дало змогу опрацювати залучені до комплексного дослідження монографічні та дисертаційні роботи. Застосування структурного методу допомогло дослідити наукове осмислення творчої спадщини письменника як цілісної системи, елементи якої тісно взаємопов'язані між собою. Зіставити різні підходи дослідників до вивчення творчості Ю. Андруховича, порівняти напрямки наукових студій для виокремлення спільних типологічних рис, а також проаналізувати характерні особливості осмислення творчої спадщини письменника у контексті реалій сучасної епохи допомогли порівняльно-типологічний та культурно-історичний методи. У межах біографічного методу вивчалися особливості наукової інтерпретації творчості письменника у тісному взаємозв'язку з його біографією.

Результати й обговорення. Різномічні аспекти творчості Ю. Андруховича осмислюються відомою дослідницею сучасної та модерної української літератури, культури постмодернізму член-кореспондентом НАН України, проф. Тамарою Гундоровою. У даному контексті слід відзначити монографію «Кітч і література. Травестії», у якій, зокрема, досліджується карнавальний кітч доби постмодернізму, а також естетика і філософія кітчу [1]. Творчість Ю. Андруховича аналізується у книзі «Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї», присвяченій постколоніальним аспектам сучасної української культури [2]. У монографії «Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм» запропоновано авторський, концептуальний погляд на історію української літератури 90-х років ХХ ст. у синхронічному й діахронічному зрізах. Література українського постмодернізму осмислюється як простір мовних, тілесних, психологічних і геокультурних трансформацій, здійснюваних в ігровий спосіб [3].

Науковець обґрунтовує процес відродження в 1990-х явища літературного регіоналізму, найяскравішим проявом якого вважає проголошення «станіславського феномена» (представники львівсько-івано-франківської школи – Ю. Андрухович, Ю. Іздрик, Т. Прохасько, В. Єшкілев, Г. Петросаняк), який з'явився, – за визначенням одного з його ідеологів Володимира Єшкілева, – шляхом накладання запозиченого «метагешталту постмодерністського дискурсу» на органіку «культурної маргіналії» (Галичини) [3, с. 75].

Особлива увага Т. Гундорової присвячена різноплановій творчості заснованого у Львові Ю. Андруховичем разом із О. Ірванцем та В. Небораком літературного гурту «Бу-Ба-Бу», який дослідниця вважає не лише «першою найвиразнішою формою «постмодерністського повороту» в українській літературі», але й «особливим культурним феноменом», який разом з «усім шлейфом контекстуальних метафор, ідеологій і моделей іронічної поведінки асоціюється з цілим «соціокультурним явищем» – «бубабізмом» [3, с. 196]. «Бубабізм», – на думку Т. Гундорової, – явище, яке найбільше відповідає контекстові пізнього тоталітаризму. З одного боку, втілюючися у форму Карнавалу, використав форми «деромантизації й іронізму, заховані в кічі, що демонізує». З другого боку, він водночас був і постмодернізмом, який «відторгував Карнавал як тимчасову радість і «низову» революцію та відкривав спокусливість ілюзією Свята» [3, с. 215].

Допускаючи, що кожен має власне уявлення про постмодернізм, дослідниця, водночас, наголошує, що український постмодернізм виникає не як опозиція до модернізму, а передусім як опозиція до тоталітарного дискурсу й соцреалізму, як нова форма існування української ідеї, звільнення від тоталітарного минулого у формі естетичного бунту проти «советчини». Карнавал, майдан «бубабістів» трактується як своєрідний постколоніальний націетворчий проект, постмодерний сценарій.

Типологічні та національні особливості української, російської та польської постмодерної прози у широкому літературному контексті стали об'єктом дисертацій-

ного дослідження Лілії Лавринович [4]. На прикладі зіставного аналізу основних типів постмодерних персонажів (у т. ч. творів Ю. Андруховича) науковець обґрунтовує «заінтегрованість» сучасної української літератури у світовий культурний процес, водночас, не заперечуючи її національної самобутності.

Виникнення постмодерну на теренах української культури дослідниця вважає наслідком входження українського соціуму в контекст глобальних проблем. Визнаючи, що українська постмодерна література виникла значно пізніше, ніж російська чи польська, – автор обґрунтовує, однак, її тривалу передісторію, наголошуючи, що «хімерна проза» 1960-х – 1980-х років – «питомо український невідрефлектований варіант постмодернізму» [4, с. 150].

Аналізуючи принципи диференціювання літературних явищ, що входять до постмодерного дискурсу 1980–1990-х років (зокрема, генераційний принцип, зорієнтованість письменників на західну чи національну традицію), Лілія Лавринович виокремлює як основний у систематизації сучасної української прози територіальний принцип, за яким виділяються галицько-станіславська та київсько-житомирська школи, котрі культивують різні типи героїв. Найяскравішою рисою української літератури різних шкіл та генерацій Л. Б. Лавринович відзначає «акцентування на маргінальному, що переходить у стан типового» [4, с. 151].

Окремі дисертаційні роботи безпосередньо присвячені аналізу творчості Ю. Андруховича як літературного явища. Так, прозова творчість як феномен постмодернізму на тлі аналізу різнобічних теоретичних аспектів сучасної української літератури, типології її жанрових модифікацій, особливостей композиції, проблематики, а також, власне, постмодерністська парадигма та романна творчість Ю. Андруховича в онтологічному аспекті ґрунтовно досліджені у дисертаціях Лесі Калинської [5], Катерини Баліної [6] та Ганни Матвієнко [7].

Значний обсяг досліджень присвячено широкому спектру літературознавчих явищ та особливостей у літературній спадщині Ю. Андруховича.

Явища трансформації функцій автора і персонажа в українській новітній прозі 90-х років ХХ ст. під кутом зору проблеми художнього діалогу між ними, у тому числі на матеріалі романів Ю. Андруховича, стали предметом дисертаційного дослідження Олени Поліщук [8]. Зокрема, детально аналізуються особливості авторської гри з персонажами в романах Ю. Андруховича. Йдеться про зв'язок прозових творів Ю. Андруховича з бубабістською поетичною практикою. Зазначається про зв'язок художньої естетики бубабізму з карнавальною «сміховою культурою», «карнавальним світоглядом» (відчуття єдності, гармонії людини і світу, розуміння святкової амбівалентності як веселого перетворення життя), підкреслюється важливий вплив «Енеїди» І. Котляревського як на творчість літературного гурту «Бу-Ба-Бу», так і на прозову практику Ю. Андруховича.

Водночас, дослідниця доводить, що у романах автора бубабістський життєрадісний карнавал, як своєрідний спосіб світосприйняття, руйнується, поступаючись місцем карнавалізації (за Т. Гундоровою – принципу «обігрування обмеженості устійнених соціальних форм буттєвості»). Використання алюзії, цитати для творення персонажів у романах Ю. Андруховича, на думку О. Б. Поліщук, довершує процес деперсоналізації: такий «персонаж-конструкт, персонаж-алюзія позбавляється будь-яких ознак особистості, індивідуальності, перетворюється на поле гри авторської ерудиції». Таким чином, специфіка художнього діалогу автора й персонажа в романах Ю. Андруховича полягає в перетворенні персонажів на засіб гри з атрибутами постколоніальної дійсності, застиглими уявленнями суспільної свідомості, що потребують переоцінки [8, с. 8]. Результати подальших досліджень окреслених питань обґрунтовано у монографії [9].

Своєрідність хронотопу міста у прозі Ю. Андруховича ґрунтовно проаналізовано у дисертаційній роботі Олексія Кискіна [10]. Літературознавець акцентує увагу на

авторських засобах утворення ефекту відчуження людини від світу гармонії й краси, серед яких «культ тіла та їжі, гротеск та різноманітні перебільшення, святкове вульгарне слово й образи матеріально-тілесного низу». Для виявлення масштабу духовного розкладу, безперспективності розвитку людства «поза життєтворчими парадигмами сміху й культури», – на думку вченого, – письменником накладається «смерть карнавалу» як специфічного хронотопу, де простір і час є вічними, незнищенними, життєдайними, і «смерть хронотопу Венеції». При цьому дослідник відзначає трансформацію народної сміхової культури у прозі Ю. Андруховича під впливом новітніх філософських уявлень про людину, часопростір, сміх.

У дисертаційній роботі Олени Юрчук [11] творчість Ю. Андруховича досліджується на тлі необарокових тенденцій у контексті українського літературного постмодернізму. Науковець відзначає контрверсійний характер питання українського літературного постмодернізму, проте наголошує на його сприйнятті як періоді переоцінки цінностей, із такими притаманними рисами як «позачасовість, збайдужіння, бажання гри та всеохоплюючого іронічного сміху, антиестетичність та надмір».

Окрема увага приділена «бубабізму» як явищу. Відзначається спроба «бубабістів» деміфологізувати існуючі ідеали через їх постійне «обігрування і витворення власних анти-міфів». Водночас дослідниця акцентує увагу на прихованому за «кітчевістю», «буфонадністю» і «надміром» психологічному бажанні подолати особистісну кризу – «митець опиняється на межі між непотрібністю суспільно-політичного відстоювання «чогось» та потребою витворення нової естетики, яка б дозволила самоідентифікуватися».

У прозі Ю. Андруховича Олена Юрчук вбачає спробу постмодерної інтерпретації необарокових тенденцій, що проявляються у трактуванні життя як суцільної ілюзії, химерної гри, де «іронія та остаточне божевілля дозволяють ідентифікувати себе у світі руйнівної моралі кінця віку».

У контексті співвідношення фактичного і особистісного в українській документально-художній прозі кінця ХХ ст. досліджує прозу Ю. Андруховича у своїй дисертаційній роботі Олена Скарнаріна [12]. В центрі уваги дослідниці – мемуарне есе «Центральна-східна ревізія».

Аналізу дискурсів сміхової культури в українській прозі 90-х рр. ХХ ст. на матеріалі прозової творчості Юрія Андруховича присвячена дисертація Любові Печерських [13]. Дана робота є дослідженням, яке вперше простежує динаміку змін художньої рецепції дискурсів сміхової культури на матеріалі усього прозового доробку Ю. Андруховича, дає нове уявлення про своєрідність художнього світу Андруховича як результату поєднання постмодерністської естетики та дискурсів сміхової культури.

Відзначено оригінальні моделі переосмислення дискурсів сміхової культури – «карнавальність», «свято-дійство», «сміховий образ», «маска», «сміхова ситуація», «іронія», «пародія», «перебільшення», комізм мови. Засобом переосмислення дискурсів сміхової культури визначено особливий тип авторської іронії, постмодерну іронію випадковості, яка наявна у різновидах іронії редукції та перенасичення. Аналізуються механізми творення комічного за допомогою виокремлення проявів «насмішливого сміху», що дозволяє визначити особливості авторської постмодерної іронії [13, с. 5].

Карнавальний сміх у 90-ті роки ХХ ст. постає знаком українського постмодернізму, проявляється у перфоменсах як навкололітературних дійствах (презентаціях, мистецьких акціях), літературних формах та формах репрезентації. Як стверджує дослідниця, – поети гурту «Бу-Ба-Бу» зробили спробу створити «острівець свободи», занурюючи публіку у «стихію низової ігрової культури», водночас, перетворюючи літературний іконостас «на кічеві образи поета-пророка, поета-деміюрга, поета-ловеласа, поета-богеми; іронія, театр, перфоменс стають формами його самовияву» [13, с. 7].

Загалом, дискурси сміхової культури у дослідженні трактуються одним з механізмів вирішення ключових питань буття людини зламу ХХ–ХХІ ст., десакралізації колоніального минулого, подолання застарілих стереотипів мислення, пошуку нових життєствердних позицій.

Дослідженню «концепту Європи» в нарисах Ю. Андруховича присвячена дисертація Юлії Запорожченко [14]. Типологія художніх ситуацій у постмодерній творчості письменника ґрунтовно проаналізована у дисертації Яніни Кулінської [15].

Романи Ю. Андруховича «Таємниця», «Лексикон інтимних міст», автокоментар «Орфей хронічний» до роману «Дванадцять обручів», збірки есеїв «Дезорієнтація на місцевості», «Диявол ховається в сирі» стали об'єктом дисертаційного дослідження Наталії Сахарчук, присвяченого питанням авторської суб'єктивності в українському постмодерному тексті [16]. Зосередивши увагу на авторській деконструкції та відкиданні канонів, науковцем здійснено глибокий аналіз гри з текстом як основної ознаки постколоніальної літератури, сформовано узагальнений портрет втілення авторської свідомості у прозі Ю. Андруховича.

Дослідниця наголошує, що авторська суб'єктивність (образ автора, автобіографічні, ліричні та самоіронічні прояви, прямі риторичні звертання до читача, авторська гра з реципієнтом і перебування в полі власного тексту шляхом автоінтертекстуальності) відіграє важливу роль у творах української постмодерної прози. Автобіографічне розставлення акцентів, подання сюжетної інформації через призму власної точки зору, а також самоіронія та ліризм дозволяють автору, – на думку дослідниці, – «втримувати свій твір у контексті художньої літератури поза хиткою межею з мемуаристикою» [16, с. 16].

Романи Ю. Андруховича «Московіада», «Перверзія» та «Лексикон інтимних міст» (поряд із творами інших авторів) стали об'єктом дисертаційного дослідження Ганни Скуртул, присвяченого художньому осмисленню еміграції в українській прозі останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. [17]. Зокрема, на прикладі роману Ю. Андруховича «Перверзія» виокремлюється тема історії добровільного чи вимушеного переселення. Роман «Московіада» став підґрунтям для аналізу діалектики понять еміграції і тоталітаризму. Особливістю художнього осмислення предметного світу еміграції Ю. Андруховича відзначено «атопізм» («мінус-річ») як сублімація безґрунтя, бездомності, пороженчі.

Окремі твори письменника ґрунтовно аналізуються у контексті дослідження загальних чи конкретних теоретичних проблем літературознавства. Зокрема, Заслужують на увагу дисертаційні дослідження українського постмодернізму у критичному та художньому дискурсах кінця ХХ ст. Ірини Старовойт [18], явища «гри» у постмодерністському творі Світлани Лизлової [19] та інтерсеміотичності поезики сучасної української есеїстики Валентини Шуть [20].

У дисертації Юлії Починок [21] досліджується місце української експериментальної поезії у світовому контексті. Зокрема, поезія Ю. Андруховича аналізується на основі співставлення із укладеною і перекладеною ним антологією поезії бітників. Обґрунтовано висновок про суттєві зміни у поезиці Ю. Андруховича під впливом перекладацького проекту як на рівні семантики, так і на рівні конструювання тексту, що помітно тяжіє до експериментування з формотворчими елементами [21, с. 11–12].

У дисертаційному дослідженні Тетяни Черкашиної, присвяченому жанровій, структурній та ідейно-художній еволюції української мемуарно-автобіографічної прози ХХ століття [22], твори Ю. Андруховича, зокрема роман «Московіада» (поряд з «Польовими дослідженнями українського сексу» О. Забужко, твором «Рівне/Ровно: Стіна» О. Ірванця тощо) дозволили науковцеві констатувати появу жанру автофікційного роману, у якому квазіавтобіографічна історія головного персонажа видається за справжню історію з життя реального автора [22, с. 18]. Дослідниця

відзначає такі особливості жанру, як «моделювання нових типів образів», «інших ціннісних систем». «В автофікційних романах 1990-х років, – наголошує дослідниця, – ми маємо справу з альтернативним моделюванням української історії. Соціально-історичне тло рішуче переосмислювалося. Типовим для автофікційних творів стають постколоніальні, психоаналітичні мотиви. Мемуарно-автобіографічні твори цього різновиду набувають ігрового характеру, властивою їм стає свідома містифікація [22, с. 25].

Саморефлексивність, як одну з провідних рис української мемуарно-автобіографічної прози початку ХХІ століття, спрямовану на відтворення митцем власного приватного досвіду, власної філософії життя, Т. Черкашина відстежує у творах Ю. Андруховича «Центрально-східна ревізія», «Таємниця», «Лексикон інтимних міст» [22, с. 26].

Творчість Ю. Андруховича аналізується у контексті системного комплексного дисертаційного дослідження пародійного жанру в українському літературному процесі Наталії Віннікової [23]. Зокрема, науковець відзначає, що у добу постмодернізму «пародійна спрямованість обернена і на самого автора, і на його твір». Так, одним із «основних допоміжних засобів у романах Ю. Андруховича виявляється авторська маска, що дає автору змогу постійно самоіронізувати, борсатися у власних насмішкуватих потоках свідомості, «ходити колесом», блазнювати, при цьому почасти просто милуючись власною ницістю та нікчемністю». Дослідниця наголошує, що пародія у сучасній літературі займає особливе місце, оскільки стає «основою постмодерністського світогляду, формує нову модель художнього процесу». «Постмодерна пародія поширює свої «стріли» на все і вся, включаючи і власне постмодернізм та його адептів, перетворюючись тим самим на самопародію» [23, с. 21].

У дисертації досліджується такий важливий теоретичний аспект пародії, як проблема її співвідношення із системою літературних жанрів. У даному контексті роман Ю. Андруховича «Перверзія» характеризується як філологічний експеримент, у якому «змішалися елементи пародіювання, детективного, любовно-еротичного роману, маргінальних жанрів, меніппеї та синкретичність літератури, музики, циркового мистецтва тощо» [23, с. 25].

Група «Бу-Ба-Бу» як явище українського літературного процесу кінця ХХ століття стало об'єктом окремого дисертаційного дослідження Наталії Філоненко [24]. Зокрема, у роботі систематизовано матеріали щодо створення та діяльності поетичної групи «Бу-Ба-Бу» на тлі філософської, естетичної переорієнтація у вітчизняній культурі, відмови від політичної заангажованості. Науковець наголошує, що поява даного літургування сприяла пришвидшенню демократизації вітчизняної літератури, що виявилось, зокрема, у новаторській розробці традиційних тем та образів, розширенні меж поетичного мовлення.

Обґрунтовуючи доцільність виокремлення стилю «бубабу» як поліфонічно-карнавального стилю літератури, було визначено його основні риси (карнавальність, культовість, ритуальність, іронічність, самоіронічність, пародійність, синтетичність, урбанізм). Значну увагу в роботі приділено визначенню індивідуальних особливостей поетичної творчості Ю. Андруховича.

На основі стилістичного аналізу збірок Ю. Андруховича у їх хронологічній послідовності («Небо і площі», 1985 р.; «Середмістя», 1989 р.; «Екзотичні птахи і рослини», 1991 р.; «Індія» 1997 р.) Н. М. Філоненко аналізує еволюцію ідіостилу автора – від «романтичної хвилі» до «поетичного Карнавалу». Аналізується манера письма автора, якій притаманні «персонажність лірики», метафоричність, уникання категоричності в текстах, активне створення індивідуально-авторських неологізмів, перевага сонетів. Як характерна особливість збірки автора «Пісні для мертвого півня» (2004 р.) визначається відтворення мовної картини сучасного українського суспільства, використання таких художніх прийомів, як цитування, мовна гра тощо.

Як новий напрямок дослідження можна відзначити спробу осмислення у дисертаційній роботі Наталії Стеблини [25] творчості Ю. Андруховича у контексті письменницької публіцистики – ефективного механізму активізації суспільного діалогу та інструменту усвідомлення суспільного життя. У роботі, зокрема, аналізуються особливості представлення і формування світоглядної позиції у публіцистичних виступах митця.

Тип мислення, реалізований у публіцистичних текстах Ю. Андруховича, – на думку дослідниці, – зорієнтовано на «...оприлюднення чіткої світоглядної позиції в умовах сприйняття соціального світу через призму світоглядної кризи». Соціальний світ «відображується через антагонізм позицій маси, типові представники котрої виявляються некомунікабельними, соціально пасивними, та позицій незалежних особистостей, які, заперечуючи цінності суспільного споживання, здатні модифікувати старі та напрацьовувати нові духовні орієнтири» [25, с. 4-5].

Науковець аналізує авторську стратегію у публіцистиці Ю. Андруховича, зорієнтовану на формування незалежної особистості сучасника як базової передумови розвитку сучасного світу, світоглядних змін в українському суспільстві, необхідність яких не усвідомлюється, – на думку митця, – більшістю, яка сприймає світ через призму «старих радянських» або «сучасних російських» цінностей. У зв'язку з цим, автор не нав'язує читачеві власної думки, надаючи свободу власної позиції [25, с. 10]. Водночас, аналізуються співвідношення позицій автора та героя, добір автором матеріалу для своїх виступів та персональне поле.

Дослідниця акцентує увагу на позиції «героїв» у публіцистиці Ю. Андруховича, зокрема у контексті позицій «влади», «маси» та «героя-іншого». Так, представники «влади» і «маси» як носії споживацького ставлення до світу прагнуть підкоряти, уніфікувати, намагаються позбавити особистість свободи думки та дій. Їм, а також маніпуляціям соціального світу протистоїть «герой-інший» (тип «людей мистецтва» чи «мандрівних філософів»), здатний чинити опір несвободі [25, с. 12]. Досліджуються також шляхи трансформації світоглядної позиції читача.

Творчій спадщині Юрія Андруховича приділена увага у дисертаційних дослідженнях «Українська журнальна публіцистика в парадигмі постмодернізму» Ліни Руденко [26] та «Національна специфіка рецепції постмодернізму в українській та польській пресі» Дарини Попіль [27]. Зокрема, робота Л. С. Руденко – одне з перших комплексних досліджень української журнальної публіцистики 80-х рр. ХХ ст. – першого десятиліття ХХІ ст., в якому проаналізовані основні аспекти становлення, розвитку і функціонування журнального публіцистичного тексту з урахуванням специфіки інтеграції національного масовоінформаційного простору в парадигму постмодернізму. Представлено розвиток системи публіцистики в контексті еволюції мас-медіа й досліджено концептуальні особливості постмодерністської публіцистики. Досліджується також актуальне для української журналістикознавчої науки питання змісту та форми сучасних публіцистичних текстів, аналізуються такі особливості постмодерністського публіцистичного дискурсу, як симулятивність, інтертекстуальність, іронізм тощо.

У роботі Д. Ю. Попіль розкрито генезу й становлення постмодернізму в культурному просторі України та Польщі, проаналізовано особливості національних варіантів рецепції постмодернізму України й Польщі, порівняно парадигми рецепції українського та польського постмодернізму в українській і польській пресі.

Висновки та перспективи. Наукове осмислення творчості Юрія Андруховича у сучасному вітчизняному літературознавстві представлено, переважно, у кількох аспектах. По-перше, об'єктом наукового осмислення виступає безпосередньо творчість письменника як явище літературного процесу (прозова творчість як феномен постмодернізму, романна творчість та постмодерністська парадигма творчості у дисертаційних роботах Л. М. Калинської, Г. І. Матвієнко і К. Н. Валіної). По-друге,

можемо виокремити дослідження широкого спектру літературознавчих явищ та особливостей у літературній спадщині письменника (типологія образу-персонажа, художній діалог автора і персонажа, ідентифікація категорії урбаністичного хронотопу, необарокові тенденції, особистісне і документальне в мемуарній і біографічній прозі, дискурси сміхової культури, типологія художніх ситуацій, авторська суб'єктивність, художнє осмислення еміграції тощо) у дисертаційних роботах Л. Б. Лавринович, О. Б. Поліщук, О. М. Кискіна, О. О. Юрчук, О. Ю. Скаріної, Л. О. Печерських, Ю. О. Запорожченко, Я. І. Кулінської, Н. Ю. Сахарчук, Г. С. Скуртул. По-третє, здійснюється науковий аналіз окремих його творів у контексті вивчення загальних чи конкретних теоретичних проблем літературознавства (український постмодернізм у критичному та художньому дискурсах, інтерсеміотичність поетики сучасної української есеїстики, жанрова, структурна та ідейно-художня еволюція української мемуарно-автобіографічної прози; генеза та проблематика української літературної пародії) у дисертаціях І. М. Старовойт, С. М. Лизлової, В. Я. Шуть, Т. Ю. Черкашиної, Н. М. Віннікової, авторських монографіях Т. І. Гундорової.

Окремими дослідницькими напрямками, пов'язаними з творчістю Юрія Андруховича, можна визначити різнобічне осмислення явища літературного регіоналізму (зокрема, «станіславського феномену»), а також поетичної творчості та мистецької діяльності «особливого культурного феномену» – групи «Бу-Ба-Бу» (дослідження Т. І. Гундорової, Н. М. Філоненко). Як новий напрям дослідження вирізняється осмислення творчості автора у контексті письменницької публіцистики та інших аспектів журналістикознавчої науки (Н. О. Стеблина, Л. С. Руденко, Д. Ю. Попіль).

Поглиблене дослідження окреслених напрямків, а також наукове осмислення інших аспектів творчого доробку Ю. Андруховича складає перспективи подальших розвідок.

1. *Гундорова Т. І.* Кітч і література. Травестії / Т. І. Гундорова. – К. : Факт, 2008. – 284 с.
2. *Гундорова Т.* Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї / Тамара Гундорова. – К. : Грані-Т, 2013. – 548 с.
3. *Гундорова Т. І.* Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм / Т. І. Гундорова. – К. : Критика, 2013. – 344 с.
4. *Лавринович Л. Б.* Постмодернізм у українській, польській та російській прозі: типологія образу-персонажа : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / Л. Б. Лавринович. – Луцьк, 2002. – 175 с.
5. *Калинська Л. М.* Прозова творчість Юрія Андруховича як феномен постмодернізму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Л. М. Калинська. – К., 2000. – 17 с.
6. *Баліна К. Н.* Постмодерністська парадигма творчості Юрія Андруховича : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / К. Н. Баліна. – К., 2011. – 20 с.
7. *Матвієнко Г. І.* Романна творчість Ю. Андруховича, Ю. Іздрика, Т. Прохаська в онтологічному аспекті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Г. І. Матвієнко. – Харків, 2011. – 20 с.
8. *Поліщук О. Б.* Художній діалог автора і персонажа в новітній українській прозі (90-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / О. Б. Поліщук. – К., 2004. – 18 с.
9. *Поліщук О.* Автор і персонаж в українській новітній прозі : [монограф.] / О. Б. Поліщук. – К. : ПЦ «Фоліант», 2008. – 176 с.
10. *Кискін О. М.* Урбаністичний хронотоп в постмодерністському романі («Чапаєв і пустага» В. Пелевіна, «Перверзія» Ю. Андруховича, «Безсмертя» М. Кундери) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / О. М. Кискін. – К., 2006. – 22 с.
11. *Юрчук О. О.* Необарокові тенденції в українській літературі ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / О. О. Юрчук. – К., 2007. – 17, [3] с.

12. *Скнаріна О. Ю.* Особистісне і документальне в мемуарній і біографічній прозі (на матеріалі української літератури кінця ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / О. Ю. Скнаріна. – Тернопіль, 2007. – 20 с.
13. *Печерських Л. О.* Концептуальні дискурси сміхової культури в українській прозі 90-х років ХХ століття (творчість Юрія Андруховича) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Л. О. Печерських. – Харків, 2008. – 19, [1] с.
14. *Запорожченко Ю. О.* Концепт Європи в нарисах Д. Гойови, Ю. Андруховича, А. Стасюка: компаративний дискурс : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / Ю. О. Запорожченко. – К., 2009. – 20 с.
15. *Кулінська Я. І.* Типологія художніх ситуацій у постмодерній творчості Ю. Андруховича, В. Неборака та О. Ірванця : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Я. І. Кулінська. – К., 2013. – 20 с.
16. *Сахарчук Н. Ю.* Авторська суб'єктивність у постмодерній прозі Ю. Андруховича та В. Слапчука : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Н. Ю. Сахарчук. – К., 2014. – 20 с.
17. *Скуртул Г. С.* Художнє осмислення еміграції в українській прозі останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Г. С. Скуртул. – К., 2015. – 20 с.
18. *Старовойт І. М.* Український постмодернізм у критичному та художньому дискурсах кінця ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / І. М. Старовойт. – Львів, 2001. – 19 с.
19. *Лизлова С. М.* Гра в постмодерністському творі: на матеріалі творчості Ю. Андруховича : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / С. М. Лизлова. – Донецьк, 2004. – 19 с.
20. *Шуть В. Я.* Інтерсеміотичність поетики сучасної української есеїстики (на матеріалі творчості Юрія Андруховича та Оксани Забужко) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / В. Я. Шуть. – К., 2014. – 20 с.
21. *Починок Ю. М.* Українська експериментальна поезія кінця ХХ – початку ХХІ ст. : текст, контекст, інтертекст : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / Ю. М. Починок. – Львів, 2015. – 22 с.
22. *Черкашина Т. Ю.* Українська мемуарно-автобіографічна проза ХХ ст.: жанрова, структурна та ідейно-художня еволюція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Т. Ю. Черкашина. – К., 2015. – 38, [2] с.
23. *Віннікова Н. М.* Українська літературна пародія: генеза, проблематика, поетика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Н. М. Віннікова. – К., 2015. – 36, [2] с.
24. *Філоненко Н. М.* Група «Бу-Ба-Бу» як явище українського літературного процесу кінця ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Н. М. Філоненко. – Харків, 2007. – 14, [2] с.
25. *Стеблина Н. О.* Сучасна українська письменницька публіцистика у варіанті виступів О. Забужко, Т. Прохаська, Ю. Андруховича : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.04 «Теорія та історія журналістики» / Н. О. Стеблина. – К., 2011. – 19, [1] с.
26. *Руденко Л. С.* Українська журнальна публіцистика в парадигмі постмодернізму (80-ті рр. ХХ ст. – перше десятиліття ХХІ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.04 «Теорія та історія журналістики» / Л. С. Руденко. – Запоріжжя, 2010. – 19, [1] с.
27. *Попіль Д. Ю.* Національна специфіка рецепції постмодернізму в українській та польській пресі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.04 «Теорія та історія журналістики» / Д. Ю. Попіль. – Дніпропетровськ, 2014. – 20 с.

UDC 007 : 304 : 08

Yuri Andrukhovych creativit as object scientific understanding

Vashchuk Iryna, Assistant, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 57, Shevchenko St., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine, e-mail: inst@pu.if.ua

In the article the basic thesis and monographs in the field of literary studies are investigated, that focus on diverse aspects of the work of Yuri Andrukhovych. It is established that scientific study of the literary

heritage of the writer in domestic science literature is mainly presented in several aspects: exploring the literary heritage of the writer as an integral phenomenon; a wide range of literary events and features in the literary heritage of the author; writer's works in the context of the study of general or specific theoretical problems of literature. Other fields of studying of literary heritage of Yuri Andrukhovych are determined – the study «special cultural phenomenon» – group «Bu-Ba-Bu», «Stanislavsky phenomenon» and study of the works of Yuri Andrukhovych in the context of literary journalism and other problems of journalism.

Key words: author, literature, postmodernism, discourse, postmodern play, Carnival, carnivalization, depersonalization, irony, parody, literary genre, transitional epoch, media.

Творчество Юрия Андруховича как объект научного осмысления Ващук Ирина

В статье рассмотрены основные диссертационные и авторские монографические исследования, посвященные разносторонним аспектам творчества Юрия Андруховича. Установлено, что научное осмысление творчества писателя в отечественном литературоведении представлено, в основном, в нескольких аспектах, в частности: исследования творчества писателя как явления литературного процесса; изучение литературоведческих явлений и особенностей в творческом наследии автора; научного анализа отдельных произведений в контексте исследования общих и специфических теоретических проблем литературоведения. Как отдельные исследовательские направления, связанные с творчеством Ю. Андруховича, определены исследование «особого культурного феномена» – группы «Бу-Ба-Бу», «станиславского феномена», а также разноплановое осмысление творчества Юрия Андруховича в контексте писательской публицистики и других проблем журналистиковедения.

Ключевые слова: автор, литература, постмодернизм, дискурс, постмодерна игра, карнавал, карнавализация, деперсонализация, ирония, пародия, литературный жанр, переходная эпоха, медиа.

1. *Hundorova T. I. Kitch and literature. Travesty / T. I. Hundorova. – К. : Fact, 2008. – 284 p.*
2. *Hundorova T. The transit culture. Symptoms of postcolonial trauma: the articles and essay / Tamara Hundorova. – К. : Hrani-T, 2013. – 548 p.*
3. *Hundorova T. I. Postchornobyl library. Ukrainian literary post-modernism / T. I. Hundorova. – К. : Crytyca, 2013. – 344 p.*
4. *Lavrynovych L. B. Postmodernism in Ukrainian, Polish and Russian prose: image-character typology : the research for the degree of candidate of philology sciences : specials. 10.01.05 «Comparative literature» / L. B. Lavrynovych. – Lutsk, 2002. – 175 p.*
5. *Kalynska M. Prosaic work of Yuriy Andrukhovych as a phenomenon of post-modernism : abstract of the research work for the degree of authorities. of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / L. M. Kalynska. – К., 2000. – 17 p.*
6. *Balina K. N. The Post-modernism paradigm of work of Yuriy Andrukhovych : abstract of the research on the receipt of sciences degree of authorities of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / K. N. Balina. – К., 2011. – 20 p.*
7. *Matvienko H. I. Novel work of Y. Andrukhovych, Y. Izdryk, T. Prohanska in the ontological aspect : abstract of the research on the receipt of sciences degree of authorities of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / H. I. Matvienko. – Kharkiv, 2011. – 20 p.*
8. *Polishchuk O. B. The artistic dialogue of the author and personage in the newest Ukrainian prose (90-th XX of century) : abstract of the research on the receipt of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / O. B. Polishchuk. – К., 2004. – 18 p.*
9. *Polishchuk O. The author and personage in Ukrainian newest prose : [monograph] / O. B. Polishchuk. – К. : PC «Foliant», 2008. – 176 p.*
10. *Kyskin O. M. Urban space in the post-modernism novel («Chapayev and emptiness» of V. Pelevina, «Perverziya» of Y. Andrukhovych, «Immortality» of M. Kundery) : abstract of the research on the receipt of sciences degree of the philological sciences : special. 10.01.06 «Theory of literature» / O. M. Kyskin. – К., 2006. – 22 p.*
11. *Yurchuk O. O. Neobaroque tendencies in Ukrainian literature of XX century : abstract of the research on the receipt of sciences degree of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / O. O. Yurchuk. – К., 2007. – 17, [3] p.*
12. *Sknarina O. Y. Personality and documentary in memoir and biographic prose (on material of Ukrainian literature of end of XX of century) : abstract of the research on the receipt of sciences degree of philological sciences : special. 10.01.06 «Theory of literature» / O. Y. Sknarina. – Ternopil, 2007. – 20 p.*

13. *Pecherskyh L. O.* Conceptual discourses of laughter culture of in Ukrainian prose of 90-th of XX of century (work of Yuriy Andruhovych) : abstract of the research on the receipt of sciences degree of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / L. O. Pechersk. – Kharkiv, 2008. – 19, [1] p.
14. *Zaporozchenko Y. O.* Concept of Europe in the essays of D. Hoyova, Y. Andruhovych, A. Stasjuk : comparative discourse : essay on the receipt of sciences degree of philological sciences : special. 10.01.05 «Comparative literary criticism» / Y. O. Zaporozchenko. – К., 2009. – 20 p.
15. *Kulinska Y. I.* Typology of artistic situations in postmodern work of Y. Andruhovych, V. Neborak. and O. Irvanets : abstract of the research on the receipt of sciences degree of authorities .phipopogical sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / Y. I. Kulinska. – К., 2013. – 20 p.
16. *Saharchyk N. Y.* Authorial subjectivity in postmodern prose in Y. Andruhivych and V. Slapchuk : abstract of the research on the receipt of sciences degree of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / N. Y. Saharchuk. – К., 2014. – 20 p.
17. *Skurtul H. S.* Artistic comprehension of emigration in Ukrainian prose of last one third of XX – beginning of XXI of century : abstract of the research on the receipt of sciences degree of philological. sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / H. S. Skurtul. – К., 2015. – 20 p.
18. *Starovoit I. M.* Ukrainian post-modernism in critical and artistic discourses of end of XX century : abstract on the research on the receipt of sciences degree of philological sciences : special. 10.01.06 «Theory of literature» / I. M. Starovoit. – Lviv, 2001. – 19 p.
19. *Lyzlova S. M.* Playing post-modernism work: on the material of Y. Andruhovych : abstract of the research on the receipt of sciences degree of philological sciences : special. 10.01.06 «Theory of literature» / S. M. Lyzlova. – Donetsk, 2004. – 19 p.
20. *Shut V. Y.* Intersemiotychnist of poetics of modern Ukrainian essays (on material of Yuriy Andruhovych and Oksana Zabuzko) : abstract of the research on the receipt of sciences degree of authorities of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / V. Y. Shut. – К., 2014. – 20 p.
21. *Pochynok Y. M.* Ukrainian experimental poetry of end of XX – beginning of XXI of century : text, context, intertext : abstract of the research on the receipt of sciences degree of philologicafl sciences : special. 10.01.06 «Theory of literature» / Y. M. Pochynok. – Lviv, 2015. – 22 p.
22. *Gherkashyna T. Y.* Ukrainian memoir-autobiographic prose of XX century : genre, structural and ideological and artistic evolution : the abstract of the research on the receipt of sciences degree of authorities.philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / T. Y. Cherkashyna. – К., 2015. – 38, [2] p.
23. *Vinnikova N. M.* Ukrainian literary parody: genesis, range of problems, poetics : abstract of the research on the receipt of sciences degree of authorities of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / N. M. Vinnikova. – К., 2015. – 36, [2] p.
24. *Phylonenko N. M.* Group «Bu-Ba-Bu» as a phenomenon of the Ukrainian literary process of end of XX of century : abstract of the research on the receipt of sciences degree of candidate of philological sciences : special. 10.01.01 «Ukrainian literature» / N. M. Phylonenko. – Kharkiv, 2007. – 14, [2] p.
25. *Steblyna N. O.* Modern Ukrainian writers journalism in option performances of O. Zabuzhko, T. Prokhasko, Y. Andrukhovych : abstract of the research on sciences for the degree of candidate of science of social communications : special. 27.00.04 «Theory and History of Journalism» / N. O. Steblyna. – К., 2011. – 19, [1] p.
26. *Rudenko L. S.* Ukrainian magazine journalism in the paradigm of postmodernism (80-th. XX century. – The first decade of the XXI century.) : abstract of the research of sciences for the degree of candidate. science of social communications : special. 27.00.04 «Theory and History of Journalism» / L. S. Rudenko. – Zaporozhye, 2010. – 19, [1] p.
27. *Popil D. Y.* National specific reception of postmodernism in Ukrainian and Polish press : abstract of the research on sciences for the degree of candidate of social communication : special. 27.00.04 «Theory and History of Journalism» / D. Y. Popil. –Dnepropetrovsk, 2014. – 20 p.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2016